

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lokka, Antti; Mäkivirta, Maria; Pullinen, Jouko

Title: Menetelmällä on merkitystä

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Taideyliopisto ja tekijät 2024

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Lokka, A., Mäkivirta, M., & Pullinen, J. (2024). Menetelmällä on merkitystä. In S. Pekkilä, M. Brygger, S. Kairavuori, & M. Sula (Eds.), *Jäljen jälkeen : kehittyvä taideopetus ja opettajankoulutus* (pp. 93-107). Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-458-2>

Menetelmällä on merkitystä

Artikkelissa käsittelemme opiskelijoidemme suhtautumista piirustuksen ja maalauksen menetelmiin. Halusimme selvittää, miksi ja kuinka tietoisesti opiskelijat valitsevat käyttämäänsä menetelmiä ja kuinka merkityksellisinä he niitä pitävät piirustuksen tai maalauksen sisällön kannalta.

Olemme pohtineet Jyväskylän yliopiston ja Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kuvataiteen opinnoissa menetelmiä erityisesti nykytilanteessa, jossa sekä käsillä tekeminen että digitaalisten menetelmien käyttö tuntuvat kiinnostavan opiskelijoita. Luokanopettajien koulutukseen kuuluu kaikille opetettavien aineiden pakollinen 4–5 op:n kuvataiteen jakso. Tässä tekstissä tarkastelemme opiskelijoita, jotka ovat valinneet edellisen lisäksi kuvataiteen sivuaineopinnot. Kritiikkityö sisältyy sivuaineopintojen piirustus ja maalaus -opintojaksoon. Kysyimme opiskelijoilta syitä ja perusteita erityisesti kritiikkityön menetelmällisiin valintoihin.

Kritiikkityö

Kritiikkityö tarkoittaa tässä tapauksessa opiskelijan täysin omista lähtökohdista ja omalla ajalla tekemää maalausta tai piirustusta. Teoksessa oli mahdollisuus kehittää jotain opinnoissa käsiteltyä teemaa tai menetelmää syvällisemmin tai tehdä maalauksen, jonka haluaa juuri nyt tai on aina halunnut syystä tai toisesta tehdä. Teos toteutettiin itse valitsemalla menetelmällä; akryyli-, öljyväri-, vesivärimaalaus, kollaasi, piirustus tai digitaalinen teos.

Kysymykset koskien kritiikkityötä

- Miksi käytit valitsemaasi menetelmää?
- Miten valitsit menetelmän / tekniikan?
- Oletko työskennellyt aikaisemmin valitsemallasi menetelmällä / tekniikalla?
- Kuinka hyvin menetelmä palveli tarkoitustaan?
- Kuinka hyvin muoto ja sisältö tukevat toisiaan?
- Miten menetelmä palveli sisältöä?
- Minkä tyyppisiä menetelmiä jatkossa tulisi käyttää kuvataiteen opetuksessa? Mainitse esimerkkejä.

Erityyppisiä esimerkkejä aineistosta

Anna Fihlman

Teoksen nimi: Kaamos

Valmistumisvuosi: 2022

Tekniikka: Lastalla työstyty ja jälkeenpäin päältä laveerattu akryyli-
maali paperille

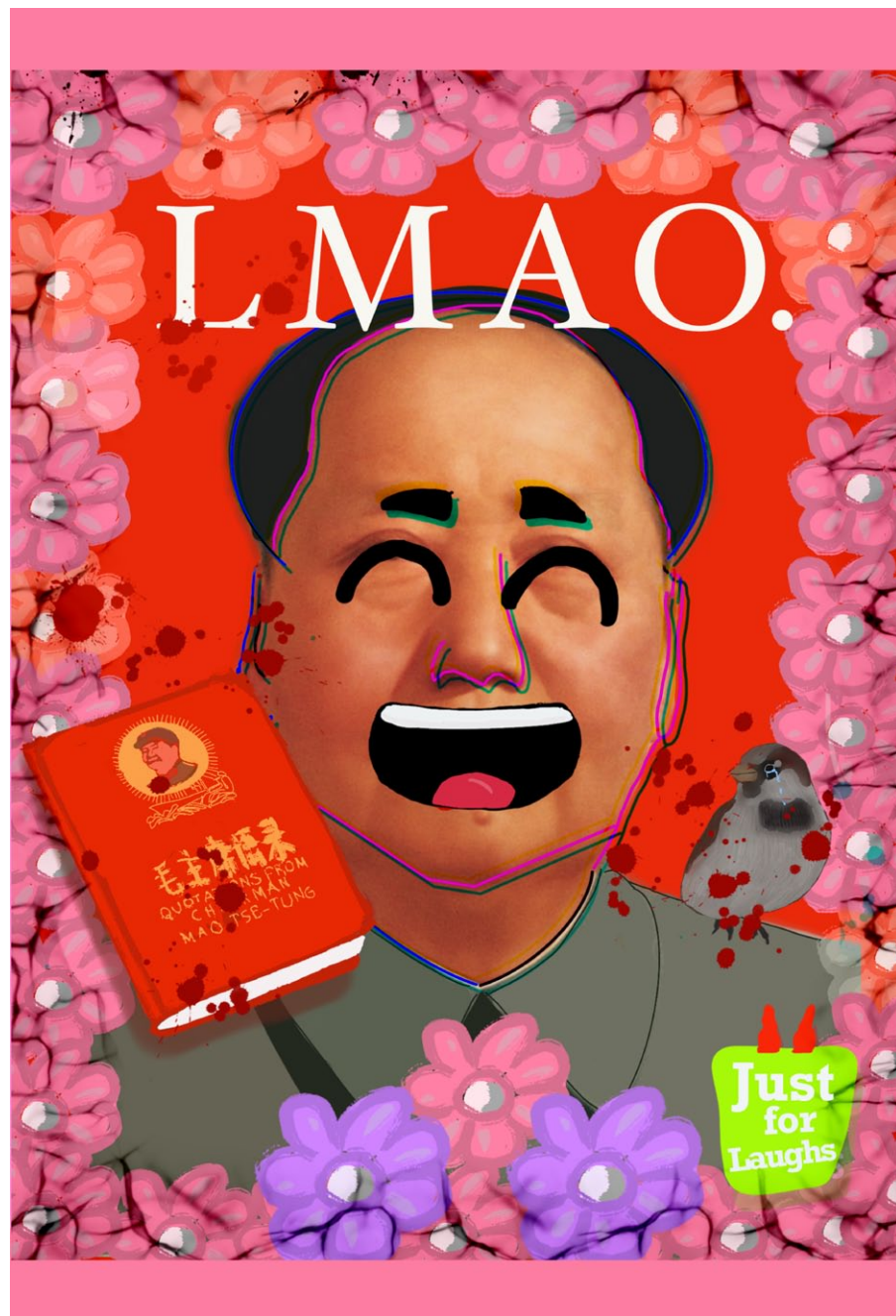
Annan valitsema menetelmä (päältä laveerattu akryyli-
maali) valikoitui hänen mukaansa teoksen menetelmäksi teoksen kaamos-
maisen tunnelman vuoksi. *Halusin jäljitellä teoksessa kylmää, kosteaa
ja hämärää tunnelmaa, jota esimerkiksi iltahämärän sateessa kurai-
set vesilätäköt ilmentävät selkeästi. Lastalla levitetyn paksun akryyli-
maalikerroksen päältä laveeraus mahdollisti kyseisen tunnelman syn-
tymisen.* Annan mielestä teoksen menetelmä ja sisältö kietoutuvat
visuaalisesti yhteen. Kaamosmainen harmaus ja vetisyys luovat
kylmän kosteaa ja hieman masentavaa tunnelmaa, jonka kontras-
tina ikkunoiden kirkkaus tuo taas lämpöä ja eloisuutta.

Annan kanssa käydyn keskustelun perusteella kuvataiteella on
hänelle ollut aina kovin pysäyttävä vaikutus, ja tällaisella hetkeen
ja tekemiseen pysähtymisellä on toisaalta ollut myös merkittävä
paikka hänen omien ajatustensa, identiteettinsä sekä oman äänen
kehittämisessä useammassa merkittävässä ja haastavassa elämän-
vaiheessa. Hän haluaa siksi tuoda pedagogisessa ja taiteellisessa
työskentelyssään esiin pysähtymisen estetiikan, mutta toisaalta
sen *paradoksaalisuuden viitekehystä katsottuna.*

Pysähtymisen estetiikka olisi Annasta koulumaailman ja opet-
tamisen näkökulmasta erityisen tärkeä käsiteltävä kokonaisuus,
sillä kasvavan oppilaan mieli tarvitsee myös pysähtymistä ja aikaa
identiteetin sekä oman ajatusmaailman kehittämiseksi. Aikaa ei kui-
tenkaan nykypäivänä enää ole samalla tavalla, kuin aikaisemmin.
Taito- ja taideaineiden vähentyminen (ajatteluun pysäyttävät lu-
ovat aineet) ei auta asian eheyttämiseen. Koulumaailma on alka-
nut Annan mukaan pikkuhiljaa mukailemaan talousmaailman
tahtia, jossa kouluttautuminen on vain yksi ominaisuus kilpai-
lukykyjen listassa. Tällöin substanssitason ajattelu ohittaa kou-
lumaailman yhden keskeisimmistä tavoitteista, inhimillisyyteen
kasvamisen.

Luovan ajattelun ja kiireettömyyden puute ajaa Annan mielestä
yksilön hyväksymään maailman valmiiksi annettuna kokonaisu-
tena, mikä on toisaalta ristiriidassa yhteiskunnan yksilökeskeiselle
ajattelulle. Kun ei ole aikaa ajatella, yksilö ei kyseenalaista, keskus-
tele tai pohdi, eikä ole myöskään luova.

Annan ajattelussa on viitteitä maalausprosessin terapeuttisuu-
desta tai ainakin voimaannuttavasta vaikutuksesta. Hän kokee tär-
keäksi kuvataiteellisen toiminnan prosessimaisen luonteen. Siksi
perinteinen akryylimaalauksen materiaalisuus sekä käsillä teke-
misen keskittynyt luonne sopivat mainiosti hänen tarkoituksiinsa.

Santeri Kuosmanen

Teoksen nimi LMAO

Valmistumisvuosi 2022

Tekniikka: Digitaalinen teos

Piirustus- ja maalauskurssiin kuului Procreate, digitaalinen kuvan tekemisen sovellus. Santeri sanojensa mukaan ”tekniikkanörttinä” valitsi sen. Hän kokee digitaaliset menetelmät itselleen luonteviksi ja hänellä on myös aiempaa kokemusta erilaisista kuvankäsittelyohjelmien käytöstä. Santeri nostaa digitaalisessa työskentelyssä yhdeksi merkittäväksi asiaksi matalan kynnyksen korjausmahdollisuudet. Perinteisessä maalauksessa kun ei ole ”eiku-näppäintä”.

Santeri kertoo, että *teoksen lopullinen muoto suurehkona julisteena tukee hänen mielestään teoksen sisältöä erinomaisesti. Se tuo teokseen juuri sen kaipaamaa propagandajulisteen tyyliä mukavalla pop-taiteellisella twistillä.* Juuri tämä karnevalisoiva lähestymistapa tekee Santerin työstä kiinnostavan ja se saikin oppilastöiden näyttelyssä paljon tykkäyksiä. Jos ajattelee kuvataideopetuksen opetussuunnitelmallista lähtökohtaa eli oppilaiden (tässä tapauksessa opiskelijoiden) omaa kuvakulttuuria, on Santeri oikealla tiellä. Hän edustaa visuaalisen kulttuurin samoilijaa, joka hyödyntää olemassa olevaa kuvamaailmaa ja rakentaa kerroksellisia merkityksiä, jotka nivovat perinteistä kuvakieltä tämän hetken vallitsevaan kuvakieleen. Tämän kontrastin kautta hän rakentaa merkityksellisen ja kiinnostavan kuvallisen kokonaisuuden.

Santeri suosisi yliopistossa kuvataidekasvatuksessa itse mahdollisimman monipuolisia menetelmiä. Hänen mielestään on ensiarvoisen tärkeää, että opetuksessa käsiteltäisi mahdollisimman paljon erilaisia taiteen tapoja perinteisistä keinoista, esimerkiksi erilaisista maalaustekniikoista lähtien nykyaikaisiin menetelmiin, kuten erilaiset digitaalisen taiteen muodot tai tekoälyn hyödyntäminen.

Heta Vaattovaara

Teoksen nimi: Jeesustelijat

Valmistumisvuosi: 2022

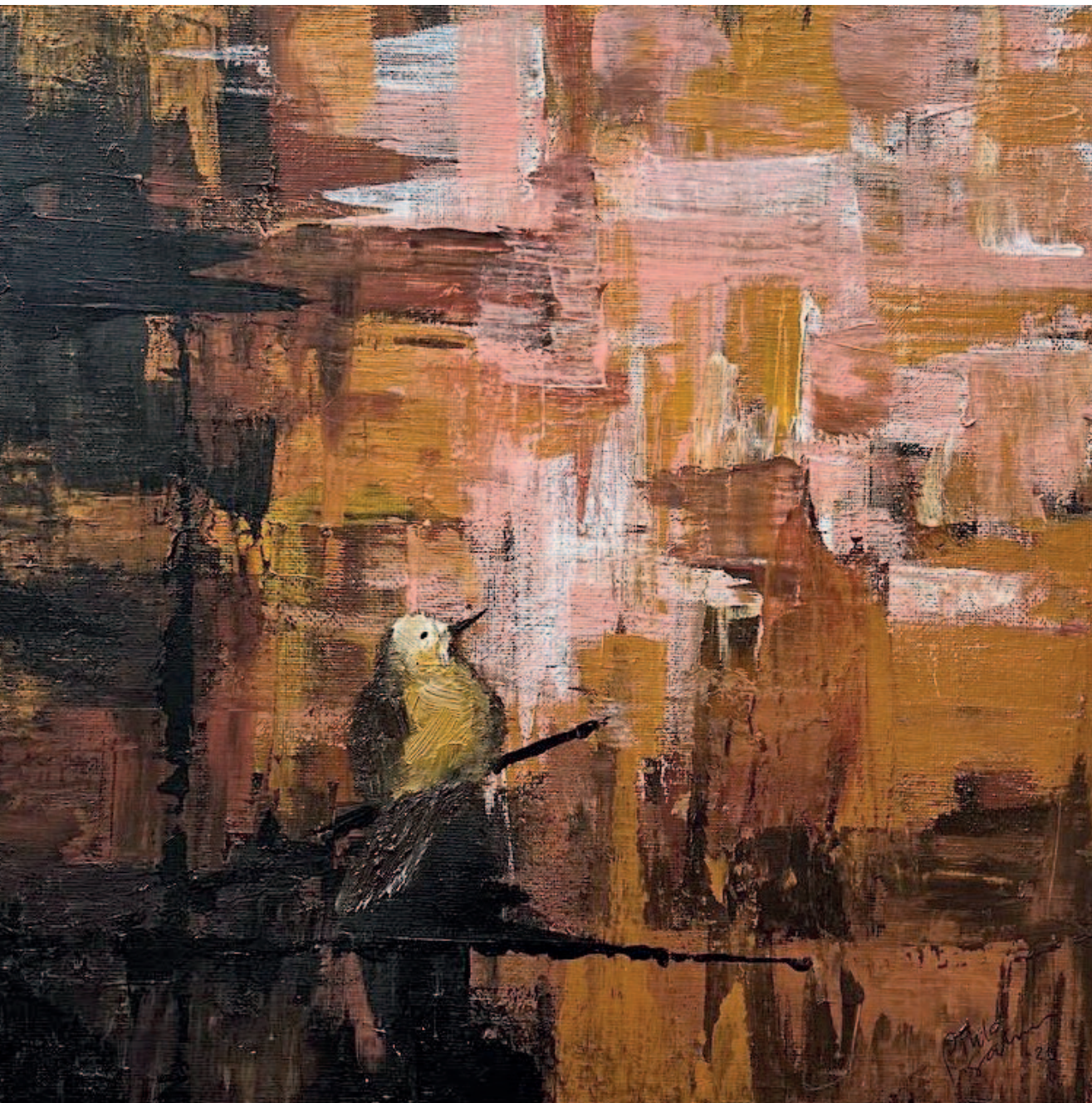
Tekniikka: Guassi vanerille

Hetan guassimaalauksen inspiraationa ovat vanhat enkelikiiltokuvat, joita hän rinnastaa nykyhetken tyttöyteen ja naiseuteen. Melko pienikokoisen maalauksen pääosassa on enkelihahmo, joka eroaa vahvan meikin ja kirjavan tatuoinnin kautta vanhojen kiiltokuvien perinteisestä kerubista. Heta kuvailee maalauksen sisältöä: *Itse kuvittelen maapallolta kaikuvaan pilven päälle julkista keskustelua, jossa puhujina ovat samat vanhat äijät paasaamassa abortista ja muista ei heihin itseensä kohdistuvista päätettävistä asioista.*

Hetan mielestä *naiset nähdään usein pyhyiden ilmentyminä ja ovat lähinnä jonkun tyttäriä, vaimoja tai äitejä, joita tulee suojella kielkelta pahalta maailmassa. Kuvan enkeli ei vastaa perinteistä kuvastoa hyvästä tyttöydestä ja hän on rikkonut montaa sääntöä ihan jo ulkomuodollaan.* Heta toteaa nuorten rikkoessaan rajoja ja parantaessaan maailmaa joutuvan samanaikaisesti kuuntelemaan paheksuntaa ja kommentointia ulkonäöstään ja omista valinnoistaan.

Hetan kritiikkityö *Jeesustelijat* on maalaus, jossa sekoittuu vanha ja uusi. Hän toivoo teoksessa näkyvän myös hahmon kylälästymisen ikuisiin saarnoihin ja ulkopuolisten kritiikkiin. Teos on maalattu guassilla vanerille. Heta koki maalaamisen vaikeana työtapanä ja tässä työssä hän halusi ottaa haasteen vastaan. Eniten hän tekee kuvallista ilmaisua perinteisillä piirtimillä tai digitaalisesti piirtokynällä, joten hänestä oli virkistävää työskennellä uudella tekniikalla.

Heta painottaa ympäristötietoisuutta yhtenä tulevaisuuden tärkeimmistä arvoista ja se liittyy hänen mielestään luonnollisena osana kuvataidekasvatukseen. Vaikuttamisen keinona sekä yhteiskunnan epäkohtien kesyttämiseksi, taide ja taidekasvatus ovat olleet pitkään ja ovat keskiössä. Työtapa- ja materiaalivalintoja tehdessämme voimme vaikuttaa elinympäristöömme esimerkiksi painottamalla ympäristöystävällisyyttä. Hän näkee paljon mahdollisuuksia painottaa ympäristöasioita jopa aktivismiin saakka todeten: *Vielä enemmän hyvää saamme aikaan pohtimalla yhteisesti suurempia kysymyksiä taiteen ja keskustelun avulla. Taide antaa tilaa myös ajatusten ilmaisulle ja vuoropuhelulle muutenkin kuin sanoin.*

Pihla Salminen

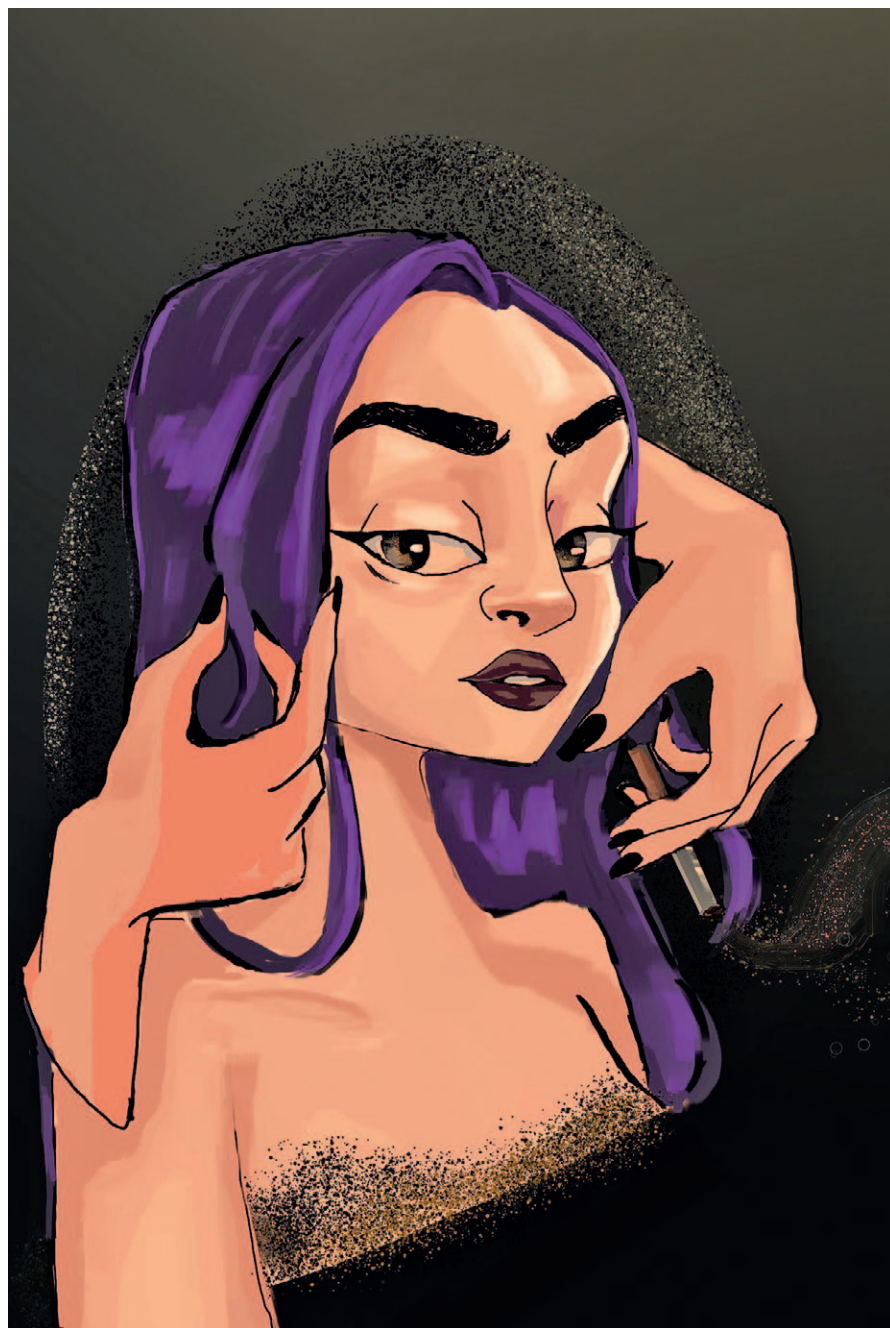
Teoksen nimi: Nimetön

Valmistumisvuosi: 2022

Tekniikka: Akryyli

Pihla oli aiemmin syksyllä kokeillut kuvataiteen sivuaineen piirustus- ja maalausjakson kurssilla hänelle uutta tekniikkaa, jossa maalikerrokset ovat paksuja ja niitä sekoitetaan kerroksittain keskenään kuvapinnassa. Kokeilu oli innostava ja hän halusi jatkaa samaa, aiemmin toisessa työssä käyttämäänsä materiaalia ja tekniikkaa myös kritiikki työssä. Kiinnostavasti hän toteaa maalauksensa syksyisen murretusta väriskaalasta joka on toteutunut osittain sattumanvaraisesti käyttäen vanhoja kuivumaan jääneitä värituubeja pois. *Ensin maalasin taustan ja lopuksi linnun oksalle. Lopullinen työ näyttää mielestäni melkein siltä, kuin kyseessä olisi metsäpalo ja lintu istuisi palaneella oksalla. Ehkä mielikuvaa lisää se, että käytin taustaan kultaisen kimaltavaa maalia, mikä saa maalauksen melkein kuin hehkumaan.*

Pihlan mukaan hänen kritiikkiteoksessa näkyvillä olevia tärkeitä aiheita voisivat olla luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luontokadon estäminen. *Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen omaan maalaukseeni ja ennen kaikkea maalausprojekti oli innostava ja sopivan spontaani. Minulla on ollut vaikeuksia maalata kotona mitään, koska aiheen valinta on tuntunut haastavalta. Nyt lähdin oikeastaan testaamaan ja visioin matkan varrella. Taustan hyvin abstrakti luonne helpotti sellaista luomisen tuskaa, joka helposti pääsee minulla valloilleen.* Teoksessa oleva lintu näyttäisi olevan ahtaalla kuten monet lajit reaailmailmassakin. Toivoa ja optimismia edustaa työssä linnun katseen suunta pois synkkyydestä kohti valoa.

Jenny Kirkkomäki

Teoksen nimi: Kätesi

Valmistumisvuosi 2022

Tekniikka: Digitaalinen maalaus

Jenny teos kuvaa nuorta naista ja hänen kanssaan vuorovaikutuksessa olevia ulkopuolisia käsiä. Opintojaksolla työskentelimme Procreate -sovelluksella. Tässä teoksessa Jenny halusi hyödyntää piirtopöytää ja itselle tutuinta työvälinettä. Digitaalinen maalaus on toteutettu Krita-sovelluksella.

Jenny kuvaa teoksessaan ulkopuolisuuden tunnetta omasta kehosta ja tunnetta, että ulkopuoliset tekijät vaikuttavat omaan elämään hallitsemattomasti. Hän on halunnut välittää teoksella synkkää ja ehkä jopa hieman ahdistavaa tunnelmaa. *Halusin purkaa teoksen tunnetta siitä, että elämänhallinta ei ole omissa käsissä. Käytin kuvassa tummia ja kylmiä sävyjä, koska halusin tuoda synkkää tunnelmaa teokseen*

Teoksessa toinen käsistä tarjoaa kuvan naiselle savuketta ja toinen käsistä koskettaa hänen hiuksiaan. Vaikka kädet ovat henkilön ulkopuolella voisi silti ajatella, että todellisuudessa ne kuuluvat hahmolle. *Kädet ovat minua kiehtova aihe, koen että käsillä on paljon symboliikkaa kuvataiteessa ja ne tuovat oman elementin teokseen. Kädet ovat mielestäni kauniita, mutta myös karmivia. Valitsin kuvan päähenkilöksi naishahmon, koska koen, että kykenen samastumaan hahmoon, ja hahmon kautta välittämään tunteita ja eleitä, joita haluan ilmaista.*

Opintojaksolla työskentelimme myös perinteisin maalauksen menetelmin. Digitaalinen maalaaminen on Jennylle tuttu ja luonteva menetelmä, kun taas perinteiset maalausmenetelmät ovat vieraampia. *Digitaalinen maalaus palveli hyvin teoksen työstämistä ja mahdollisti työn toteuttamisen.* Jenny kokee, ettei olisi voinut saavuttaa samanlaista lopputulosta perinteisin menetelmin.

Pauliina Tapaninen

Teoksen nimi: Trapped

Valmistumisvuosi: 2022

Tekniikka: Hiili ja lyijykynä

Pauliinan teoksessa "Trapped" naishahmo peilaa itseään soikean peilin tai ikkunan edessä. Teos on toteutettu hiilellä ja lyijykynällä. *Perinteisen hiilen sijasta käytin hiilikyyniä, koska niillä työskentely on helpompaa, niitä on helppo pitää kädessä ja pystyy tarkempaan työhön. Työskentely oli hyvinkin nautinnollista ja mukanaan vievää. Ja virheitäkin syntyi, mutta kauniita sellaisia.* Valittu menetelmä toimi Pauliina mielestä odotusten mukaisesti, kynillä työskentely oli sopiva vaihtoehto ja mustavalkoisuus tuki teoksen teemaan.

Pauliina piirtää paljon henkilökuvia. Tässä prosessissa poikkeuksellista oli tarina kuvan takana. Tarina nousee teoksen pääosaan. *Alkuun minulla oli idea ikkunasta ja henkilöstä. Ikkuna pitäisi sisällään henkilön sielun osia. Alkuajatus, nainen jumissa peilin sisällä, on saanut minulle enemmän merkityksiä matkan varrella. Ikkunasta tulikin peili ja sielusta se "jumissa" oleva.*

Teoksen teemoissa tiivistyy itsetunto-ongelmat, kehonkuvat, arvottomuus, yhteiskunnan asettamat odotukset ja omat odotukset. Pauliina on hakenut rikkinäisyyden ja yksinäisyyden tunnelmaa. *Jollain tasolla myös näen työssäni todella vahvaa voimallisuuden tunnetta, joka on osittain ristiriidassa sen kanssa, mitä alunperin ajattelin.*

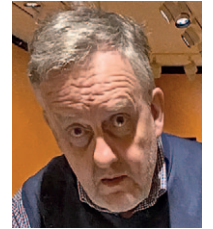
Pauliina kuvaa myös itsenäisen tehtävän prosessin merkityksellisyyttä. Suurena motivaationlähteenä hänelle toimi tietoisuus teosten esille laittamisesta; mahdollisuus näyttää omaa kädenjälkeä, mutta myös mahdollisuus nähdä muiden teokset sekä tyylliset ja menetelmälliset valinnat. Pauliina pohtii myös töiden fyysistä esittelyä suhteessa töiden esittelyyn digitaalisessa ympäristössä. *Vaikka laittelen kuvia töistäni instagramiin, niin esille tuominen fyysisesti antaa ihan erilaisen tunteen. Itseä jännitti kauheasti oman tuotoksen esittely. Palautteen saaminen oli ihanaa.*

Johtopäätöksiä ja tulevaisuuden näkymiä

Kuvataidekasvatusta voi lähestyä luokanopettajakoulutuksessa mielestämme kolmesta näkökulmasta: Kuvataiteen, opiskelijan kuvallisen ilmaisun sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Keräämämme aineisto tukee menetelmällisten valintojen liittyvän kaikkiin näihin näkökulmiin.

- Kuvataiteen näkökulma on edelleen vahva. Opiskelijalle prosessimainen kuvataiteen tekeminen voi olla luonteeltaan voimauttavaa, eheyttävää ja omia ajatuksia selkiyttävää. Kuvataiteen prosessi mahdollistaa tarkan ja hallitun keskittymisen, toisten huomioinnin, itsensä tutkiskelun ja oman ilmaisukanavan etsimisen ja löytämisen. Tämän tekstin kirjoittajilla on pitkä kokemus kuvataideopetuksesta. Muistamme työmme alkuvaiheista keskustelut ”taiteilijaväreistä” ja taidemaailman hyväksymistä menetelmistä. Taidemaailma on niistä ajoista avautunut ja digitaaliset menetelmät ovat tuoneet uusia mahdollisuuksia niin taidekuin koulumaailmankin käyttöön.
- Kouluopetus huomioi oppilaiden kuvakulttuurit ja samalla tavalla opettajankoulutuksessa tulee lähteä opiskelijoiden kuvallisista kulttuureista. Digitaaliset ja virtuaaliset menetelmät innostavat oppilaita ja opiskelijoita uudella tavalla tekemään kuvataidetta. Mahdollisuus palata edeltävään vaiheeseen, kokeilla vaihtoehtoisia ratkaisuja ja käyttää valmiita ja itsetuotettuja materiaaleja on hälventänyt ”valkoisen paperin kammoa” ja poistanut ”huonon piirtäjän syndroomaa”. Osalle opiskelijoista digitaalinen ja virtuaalinen kuvailmaisuus onkin se tuttu ja luonteva kun taas perinteinen maalaaminen menetelmänä vieras ja haastava.
- Taide on hyvä keino vaikuttaa omiin ja toisten ihmisten ajatteluun ja toimintaan. Ympäristötekijät ja hyvinvointi tuntuisivat olevan suurimpana huolena opettajaopiskelijoillamme. Kestävän kuvataideopetuksen periaatteet ekologisuuden näkökulmasta voivat toteutua monipuolisesti menetelmällisten valintojen kautta. Kuvataidekasvatus mahdollistaa kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyysedistämisen myös tulevaisuudessa.

TaM **Antti Lokka** työskentelee kuvataiteen pedagogiikan lehtorina Jyväskylän yliopiston opettajakoulutuslaitoksella kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa. (antti.lokka@jyu.fi)

KM **Maria Mäkipirta** työskentelee kuvataiteen pedagogiikan yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston opettajakoulutuslaitoksella kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa. (maria.m.makivirta@jyu.fi)

TaT, Taidegraafikko **Jouko Pullinen** työskentelee Tampereen yliopistossa kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnassa kuvataiteen yliopistonlehtorina. (jouko.pullinen@tuni.fi)

